

CONTRIBUȚIE LA STUDIUL GROPILOR „DE BUCATE” DIN EPOCA LUI MIRCEA CEL BĂTRÎN : O GROAPĂ DESCOPERITĂ LA VĂDASTRA ¹

DE

CORNELIU N. MATEESCU și SYLVIU COMĂNESCU

Din neolitic pînă acum, cîmpiile din sudul țării au avut o deosebită importanță pentru agricultură. Milenii de-a rîndul populațiile au trăit în aceleași forme de viață patriarhală, avînd ca ocupații principale creșterea vitelor și agricultura.

Știrile istorice în legătură cu depozitarea și păstrarea cerealelor în evul mediu sînt puține și tîrzii. În 1445, cu ocazia expediției flotei burgunde pe Dunăre pusă la dispoziția cruciaților, Jean de Wavrin a cunoscut Țara Românească și a descris în cronica sa, pentru prima dată, gropile „de bucate”, adevărate hambare sub pămînt ². Săpăturile arheologice efectuate în stînga Dunării de Jos au descoperit, în așezări și bordeie, numeroase gropi „de bucate” mai vechi și mai noi. În comparație cu alte „monumente”, gropile „de bucate” s-au bucurat însă de prea puțină atenție din partea cercetătorilor : arheologi, istorici, etnografi.

Săpăturile de pe Dealul Cișmelei de la Vădastra au dat la iveală, în 1959, o groapă „de bucate” din timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn ³, a cărei prezentare constituie o importantă contribuție la studiul gropilor „de bucate” din această epocă de prosperitate a Țării Românești.

Groapa a apărut sub solul arat, la început cu formă neregulată, deosebindu-se prin culoarea mai închisă și mai cu seamă prin caracterul pedologic al pămîntului de umplură, cu totul diferit de pămîntul straturilor de cultură sau de pămîntul celorlalte gropi întîlnite în suprafața săpată.

¹ Studiu apărut întîi în limba italiană cu greșeli de tipar și omisiuni, *Ethnographica*, 5-6, 1963-1964, p. 50-59; aici, cu mici completări și cîteva note explicative.

² Jean de Wavrin, *La campagne des croisés sur le Danube (1445)* (extrait des *Anciennes Chroniques d'Angleterre*), nouvelle édition par N. Iorga, Paris, 1927, p. 65-66.

³ Corneliu N. Mateescu, *Săpături arheologice la Vădastra*, Materiale, 8, 1962, p. 190 și pl. I/2.

Privite în lumină difuză, profilele săpăturii au culoare cenușie-negricioasă aproape uniformă; în dreptul gropii „de bucate”, straturile de cultură se deosebesc prea puțin între ele prin nuanțele pământului, dar ceva mai mult prin caractere pedologice⁴. Solul arat, gros de 10—12 cm cuprinde straturile de cultură de deasupra, distruse cu timpul de arături și apele de șiroire; în secolul al XIV-lea, terenul era cu 8—10 cm mai înalt. Culoarea solului e cenușie-negricioasă cu structură glomerulară, modificată prin lucrările agricole. Straturile de cultură documentate în această parte a așezării, Vădastra II și Vădastra I, prezintă o glomerularitate mai mărunță, străbătută de ganguri de rozătoare și găurele de rime cu pământ mai închis, venit din partea de sus. Stratul Vădastra II, gros de 26—28 cm are pământ negricios-cenușiu, cu mici și rare concrețiuni calcaroase; stratul Vădastra I, ceva mai subțire, 14—16 cm, are nuanță cenușie-gălbui colorată prin humus și conține mult carbonat de calciu și concrețiuni, al căror număr și mărime crește spre partea inferioară a săpăturii.

Dedesubtul stratului Vădastra I — așa cum a apărut în sondajul pentru cercetarea terenului subsecvent așezării — pământul viu este o marnă prăfoasă albicioasă-micacee, cu găurele de rime și numeroase concrețiuni. Mai jos, între 1,50—2,25 m, nisipul grosier lipsește iar materialul pământos are caractere de depozit eolian. Sub 2,25 m, stratul de marnă nisipo-prăfoasă — micacee albă cu vine gălbui feruginoase e tare, compact, cu concrețiuni și foarte puține găurele de rădăcini.

Groapa „de bucate” se află pe terenul în ușoară pantă spre Valea Obîrșiei, între curbele de nivel de 79 și 80 m (fig. 1) și este săpată parțial în umplutura altei gropi mai vechi, Vădastra II. Mai târziu, a fost tăiată de șanțul de înconjur al unui bordei din secolele XVII-XVIII, aflat în apropiere. Groapa a străpuns straturile de cultură pătrunzînd în pământul viu pînă la 2,31 m, socotiți de la suprafața actuală a solului. Dimensiunile mari ale gropii (2,40 × 2,03 m diametre maxime) și compacitatea unora din straturile străbătute i-au determinat într-o oarecare măsură forma — bitronconică cu gît — la care trebuie socotit și scopul pentru care a fost săpată, precum și îndemînarea meșterului săpător. Pereții au fost destul de regulat săpați și apar ușor neteziți (ceea ce probează atît întrebuințarea uneltelor de metal la săpat, cît și folosirea gropii pentru păstrarea cerealelor).

Pământul de umplură, negricios-cenușiu, se deosebește de pământul celorlalte gropi întîlnite în suprafața săpată. Gropile stratului Vădastra I au pământ amestecat, gălbui cu cenușiu cu foarte multe concrețiuni — amestec neregulat de material eolian gălbui și soluri cu humus. Gropile Vădastra II, foarte numeroase, au culoarea generală mai închisă decît a gropilor Vădastra I iar materialul pământos cu humus predomină asupra materialului de concrețiuni. Din ultima categorie, a gropilor mai noi, o groapă „de bucate” mai mică și șanțul de înconjur au pământul de umplură negricios-cenușiu cu unele concrețiuni colțurate și puțin material de la adîncime și și-au păstrat în parte caracterul glomerular.

⁴ *Ibidem*, p. 187 și pl. I/1.

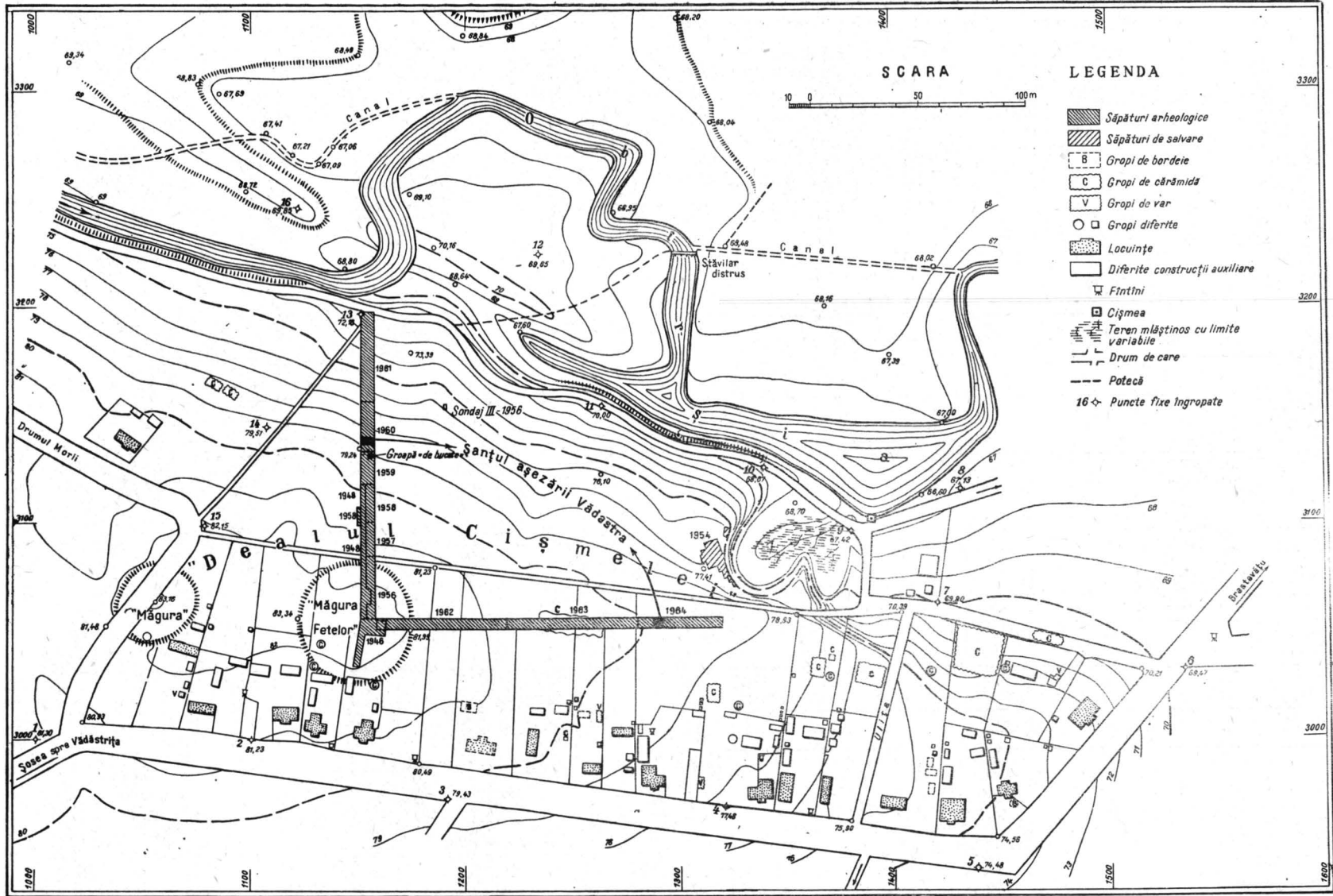

Fig. 1. — Vădastra. Dealul Cișmei cu Măgura Fetelor. Planul săpăturilor arheologice din anii 1946, 1948, 1954, 1956—1964 efectuate de Corneliu N Mateescu
 Ridicare topografică de Ing. Serviu Comănescu.

Pământul de umplură al gropii „de bucate”, negricios-cenușiu fără structură, conține numeroase găurele de rădăcini și rîme, concrețiuni calcaroase mici și mari, fragmente ceramice, oase de animale, mici fragmente din lipitura pereților de locuințe și altele. După concluzia lui Em. Protopopescu-Pache, acesta e un pământ de umplură provenit din amestec de pămînturi și materiale arheologice contemporane gropii „de bucate”, cu pămînturi din straturile de cultură mai vechi decît groapa și cu pămînturi de la mai mare adîncime (din zona de concrețiuni) amestecate cu numeroase materiale arheologice aparținînd straturilor de cultură și gropii Vădastra II⁵, tăiată de groapa „de bucate”. Toate acestea probează că pământul, scos la săparea gropii de care ne ocupăm, a fost azvîrlit pe mal și mai tirziu, la astupat, a revenit în bună parte înapoi, în groapă. Din compacitatea pe care o prezintă umplutura, e foarte probabil că pământul a fost azvîrlit umed și s-a tasat bine.

În toată umplutura gropii „de bucate” s-au găsit numeroase materiale arheologice, în special fragmente ceramice aparținînd culturii Vădastra amestecate cu așchii și unelte de silex și piatră, oase de bovine, ovine, porcine, gasteropode (*Helicopsis striata* Müll., *Jaminia tridens* Müll., *Cepaea vindobonensis* Pfeiff., *Helix pomatia* L.), cîteva fragmente ceramice aparținînd culturii Coțofeni și, ceva mai multe, secolului al XIV-lea.

Fragmentele ceramice din secolul al XIV-lea se aflau la diferite adîncimi în cuprinsul gropii și sînt luate dintr-un lut gălbui cu fluturări de mica albă, bine frămîntat și ars la roșu. Deși au dimensiuni reduse, ajută la cunoașterea tehnicii și decorului vaselor (trei fragmente au motive formate din caneluri) și sînt destul de caracteristice pentru a data groapa: materialul e identic celui cunoscut prin săpăturile anterioare de pe Dealul Cișmelei și de la Zimnicea⁶, datat prin monede la sfîrșitul secolului al XIV-lea.

Groapa are forma bitronconică ușor neregulată și gîtul înalt — sau, mai plastic, formă de garafă (fig. 2). Partea de sus, deși săpată în umplutura altei gropi, e reconstituită cu destulă precizie (în afară de gură, care fiind ruptă din vechime nu se poate reconstitui cu toată siguranța). Partea inferioară, săpată în pământ de culoare, compacitate și compoziție diferită, are conturul foarte precis.

Ca formă, groapa se deosebește de altă groapă „de bucate” contemporană aflată în apropierea unui bordei de pe Dealul Cișmelei, dar tronconică și cu dimensiuni ceva mai mici⁷ și, în general, se deosebește de majoritatea gropilor cunoscute, mai vechi (neolitice⁸) sau mai noi (secolele XVII-XVIII) în formă de clopot. Deosebirea se accentuează și prin faptul că în diferite așezări, la foarte multe gropi „de bucate”, săpăturile au prins numai partea de jos iar pentru alte gropi lipsese orice observații din cursul săpăturilor. După informațiile de care dispunem,

⁵ Analizele de laborator se datoresc lui Em. Protopopescu-Pache.

⁶ Cf. *Raport sumar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea*, SCIV, 1, 1950, 1, p. 100—101.

⁷ Corneliiu N. Mateescu, *Săpături de salvare și cercetări arheologice la Vădastra și în împrejurimi*, SCIV, 6, 1955, 3—4, p. 450.

⁸ Sylviu Comănescu and Corneliiu N. Mateescu, *Measurement and presentation of archaeological features excavated below ground: principles and practice*, *Proceedings of the Anglo-Romanian Conference Mamaia 1970*, Edinburgh, University Press, 1971, p. 419, fig. 3.

o singură groapă, descoperită în așezarea de la Coconi pe Mostiștea, pe care N. Constantinescu a dat-o la începutul secolului al XV-lea, e foarte asemănătoare ca formă și are dimensiuni apropiate⁹.

* Groapa de la Vădastra nu are pereții arși sau lutuiți. Din acest punct de vedere e similară altor gropi „de bucate” contemporane,

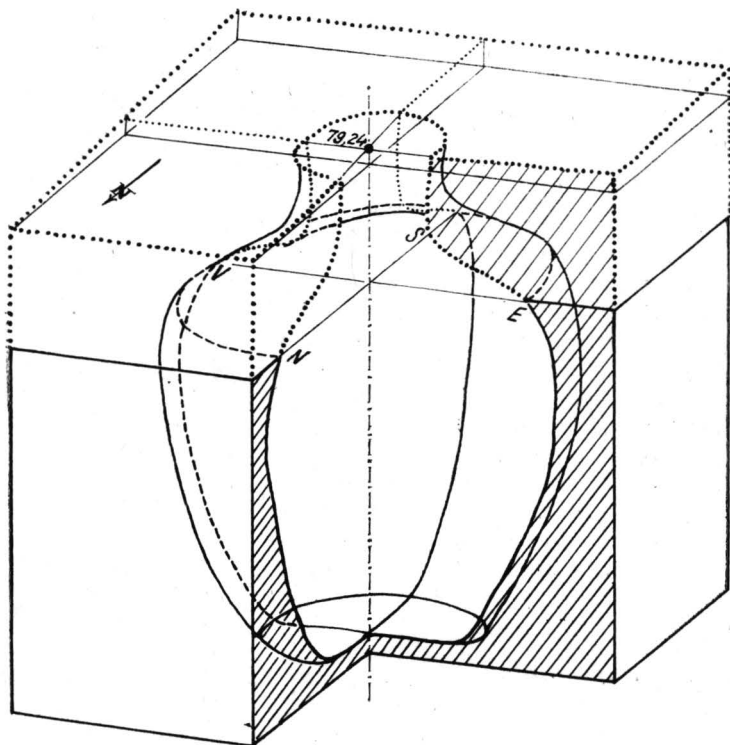

Fig. 2. — Groapa „de bucate” văzută în perspectivă.

aflate în interiorul sau în apropierea bordeielor de la **Străulești-Măicănești** și **Tinganu** cunoscute prin săpăturile efectuate de **Panait I. Panait** între anii 1960—1970¹⁰ și se deosebește de gropile arse, aflate în apropierea unui bordei din colțul de NV al castrului Drobeta, săpate în 1960 de **Radu Florescu**¹¹. Arderea și lutuirea gropilor „de bucate” nu era regulă și nu e caracteristică vreunei epoci; acestea se făceau atunci când terenul era friabil sau umed¹². La fel, nu putea fi regulă nici săparea gropilor „de bucate” în bordeie sau în apropierea bordeielor, acestea fiind în legătură și cu acțiunea distructivă a rozătoarelor¹³. Adesea,

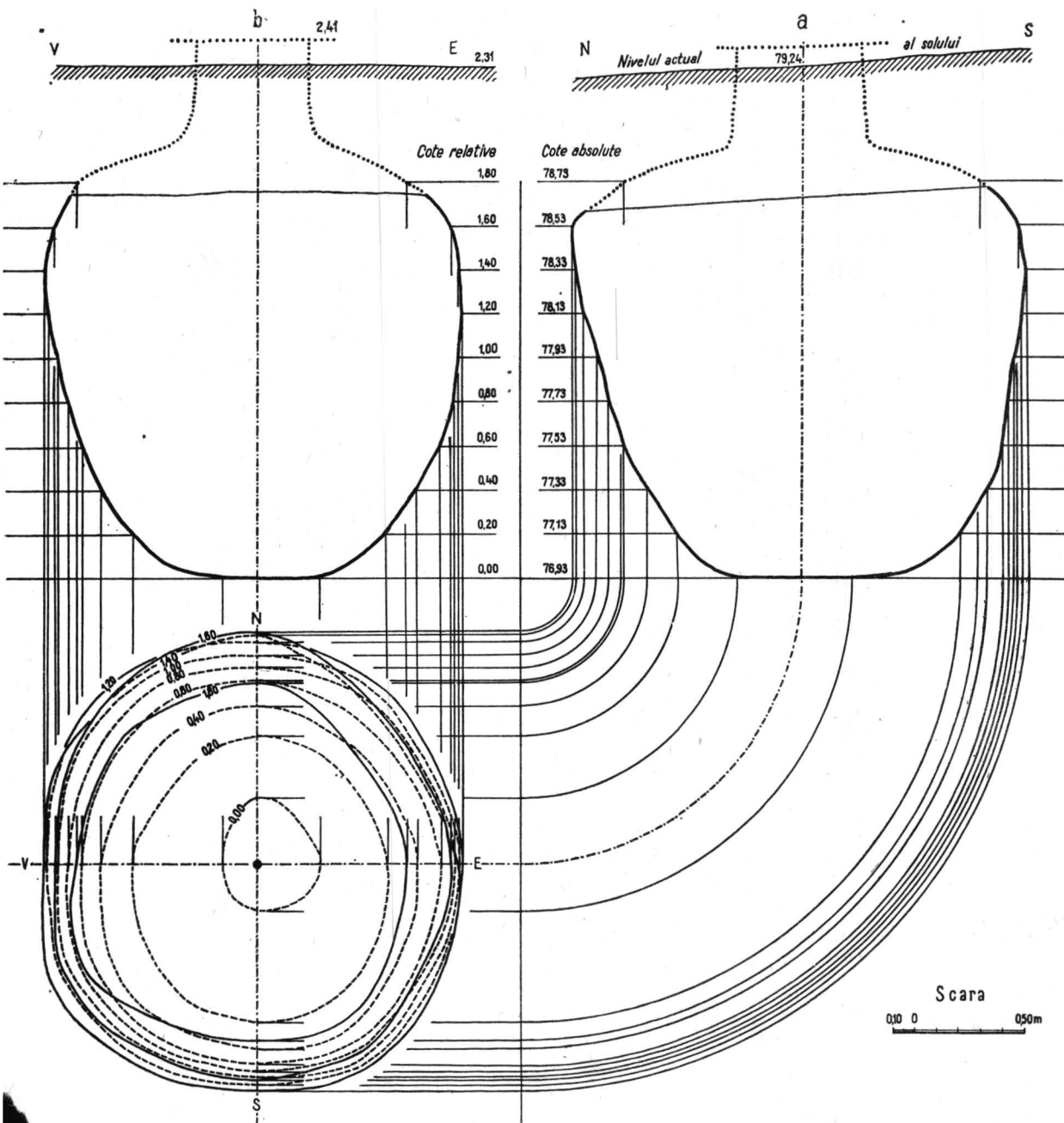
⁹ Comunicare verbală făcută de N. Constantinescu, conducătorul săpăturilor.

¹⁰ Săpături în curs de publicare; materialele le-am cercetat prin amabilitatea autorului; același, *Cercetarea arheologică a culturii materiale din Țara Românească în secolul al XIV-lea*, SCIV, 22, 1971, 2, p. 249.

¹¹ Informație verbală dată de R. Florescu.

¹² Cf. Tudor Pamfile, *Agricultura la Români*, București, 1913, p. 217.

¹³ Ion Ionescu [de la Brad], *Leețiuni elementarii de Agricultură*, București, 1870, p. 142.

a-b. — Epura gropii „de bucate” (secțiuni verticale N-S, E-V și plan). S-au desenat plane horizontale și curbele de nivel numai din 0,20 în 0,20 m, deși calculele s-au făcut pentru echidistanța de 0,10 m.

în gropile „de bucate” devenite inutilizabile prin deteriorare, s-au azvîrlit diferite resturi menajere¹⁴, ceea ce a contribuit a fi tratate, greșit, ca gropi „de gunoaie”. Excepțional, au servit ca gropi de morminte¹⁵. Alte ori gropile de ars oale, rotunde, au fost confundate în timpul săpăturilor cu gropi „de provizii”.

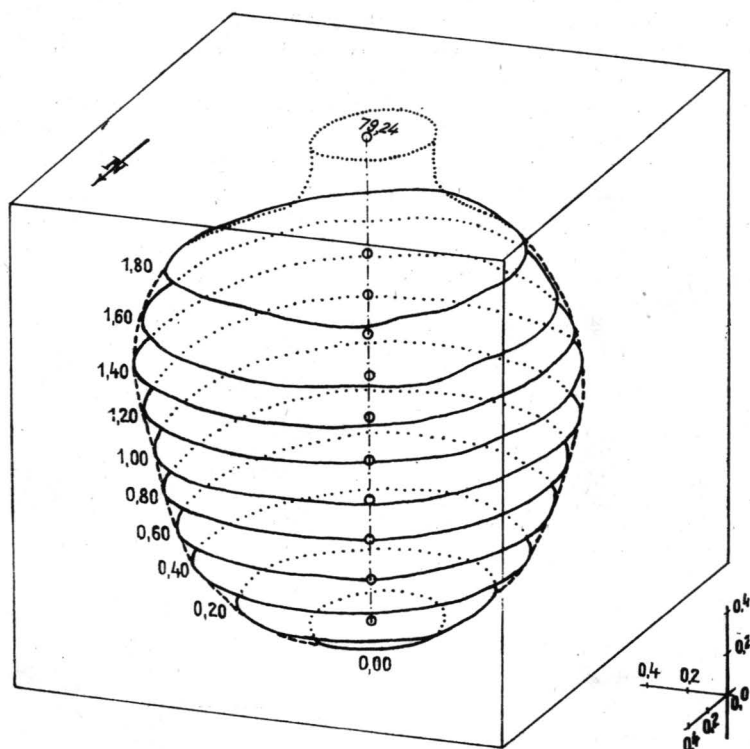

Fig. 4. — Planele de nivel ce secționează groapa „de bucate”.

Săpată pe coasta Dealului Cișmelei pe care apele de ploaie se scurgeau repede și datorită solului uscat, calcaros și compact, groapa de la Vădastra nu avea nevoie să fie arsă sau lutuită. Cel mult, ca prevedere, putea fi căptușită cu un strat mai gros de paie sau pleavă — așa cum se căptușeau în regiune gropile din primele decenii ale secolului nostru¹⁶. După mica groapă, probabil de furcă, aflată în apropiere, se pare că groapa „de bucate” avea, ca și cealaltă groapă contemporană de pe Dealul Cișmelei, acoperiș de stuf sau paie.

Pentru determinarea volumului, în vederea cunoașterii capacității de înmagazinare a gropii „de bucate” pe care o prezentăm, am procedat

¹⁴ Cf. Șantierul Garvăn (*Dinogetia*), SCIV, 3, 1952, p. 382—383.

¹⁵ Cf. Gloria Ceacalopol, *Săpăturile arheologice de la Capidava, Secțiunea A₁, Materiale*, 8, 1962, p. 702.

¹⁶ C.S. Nicolaescu-Plopșor, *Însemnări asupra agriculturii preistorice de pe pământul românesc*, Viața Agricolă, 13, 1922, 2, p. 42.

mai întâi la reconstituirea geometrică a acesteia, prin întocmirea unui plan în care să apară proiectate o serie de secțiuni orizontale echidistante, folosindu-se elementele celor două profile ale gropii, N-S și E-V (fig. 3 a-b), măsurate pe teren în timpul săpăturii. După aceea, s-au trasat curbele de nivel cu echidistanța de 10 cm. Operația e inversă obținerii unui profil, după planul respectiv cu curbe de nivel. Partea superioară a gropii „de bucate” s-a întregit ipotetic, numai pe secțiunile verticale.

Groapa, avînd forma neregulată, volumul ei (V_g) a fost împărțit în 18 volume elementare ($V_1 - V_{18}$), obținute prin secționarea volumului gropii cu plane orizontale echidistante. Astfel, volumul gropii rezultă din însumarea volumelor elementare¹⁷, la calcularea cărora s-au folosit suprafețele sectionate de planele orizontale (fig. 4).

Pentru determinarea suprafețelor plane $S_1 \dots S_{19}$ cu contururi curbe și neregulate, s-au utilizat două metode: 1) determinarea suprafețelor cu planimetrul polar¹⁸ și 2) determinarea suprafețelor prin cîntă-

¹⁷ Pentru calcularea unui volum elementar se utilizează formula:

$$V_g = i \left(\frac{(S_1 + S_{19})}{2} + S_2 + S_3 \dots S_{18} \right)$$

în care i = echidistanța dintre plane;

$S_1 \dots S_{19}$ = suprafața planelor orizontale ce limitează volumele elementare.

¹⁸ Planimetrarea s-a făcut pe planul gropii la scara 1 : 10 cu planimetrul polar de tip *Amsler* (fabricație *Neuhöfer & Sohn*, Wien), avînd polul exterior suprafețelor. Constanta C a planimetrului corespunzătoare scării 1 : 10 s-a determinat și găsit 0,001. Suprafața este dată de relația

$$S = G \cdot C$$

în care G este numărul generator.

S-au făcut două planimetrări, luîndu-se în final media rezultatelor. Rezultatele determinării suprafețelor sînt redată în tabloul:

Nr.	Planimetrarea I			Planimetrarea II			GM	Supr. mp	Obs.
	p	q	G_I	p	q	G_{II}			
S_1	3572	5499	1927	7415	9343	1928	1927,5	1,9275	
S_2	6714	9174	2460	9174	1637	2463	2461,5	2,4615	
S_3	1063	3893	2830	3893	6731	2838	2834	2,834	
S_4	1952	4967	3015	4967	7983	3016	3015,5	3,0155	
S_5	2889	5922	3033	5922	8948	3026	3029,5	3,0295	
S_6	3355	6513	3158	3586	6744	3158	3158	3,158	
S_7	6417	9534	3117	2554	5664	3110	3113,5	3,1135	
S_8	8455	1393	2938	4344	7283	2939	2938,5	2,9385	
S_9	2842	5655	2813	5685	8492	2807	2810	2,810	
S_{10}	4738	7397	2659	7397	0048	2651	2655	2,655	
S_{11}	7022	9542	2520	9542	2057	2515	2517,5	2,5175	
S_{12}	9882	2256	2374	2256	4643	2387	2380,5	2,3805	
S_{13}	5453	7713	2260	7649	9907	2258	2259	2,259	
S_{14}	9153	1191	2038	1191	3228	2037	2037,5	2,0375	
S_{15}	3979	5704	1725	7456	9181	1725	1725	1,725	
S_{16}	0623	2049	1426	2586	4013	1427	1426,5	1,4265	
S_{17}	2861	4025	1164	4831	6001	1170	1167	1,167	
S_{18}	1308	2124	816	2124	2932	808	812	0,812	
S_{19}	1205	1364	159	1364	1517	153	156	0,156	

rire¹⁹. Calculele făcute prin prima metodă indică, pentru partea gropii „de bucate” cu contur precis, un volum de 4,139 mc, iar prin cealaltă metodă, 4,135 mc²⁰. Diferența între cele două rezultate obținute se datorește deopotrivă erorilor accidentale ale măsurărilor făcute cu planimetrul și prin cântărire. Practic, această diferență nu prezintă nici o importanță pentru interpretarea volumului. Considerând că în groapă se depozita în special grâu, ovăz sau mazăre, capacitatea de înmagazinare era următoarea :

a) pentru grâu cu greutate volumetrică de 700—830 kg/mc, 2 897—3 435 kg ;

b) pentru ovăz cu greutate volumetrică de 500—600 kg/mc, 2 070—2 483 kg ;

$$\frac{S_1 + S_{19}}{2} = \frac{1,9275 + 0,156}{2} = \frac{2,0835}{2} = 1,0418 \text{ mp.}$$

$$S_1 + S_2 + S_3 \dots + S_{18} = 2,4615 + 2,834 + 3,0155 + 3,0295 + 3,158 + 3,1135 + 2,9385 + 2,810 + 2,655 + 2,5175 + 2,3805 + 2,259 + 2,0375 + 1,725 + 1,4265 + 1,167 + 0,812 = 40,3505 \text{ mp.}$$

¹⁹ Sylviu Comănescu und Corneliu N. Mateescu, *Bestimmung und Darstellung im Raum der „Getreidegruben”* (anhand einer Grube von Vădastra), *Zephyrus*, 21—22, 1970—1971, p. 95—97.

Metoda se bazează pe echivalența dintre suprafețe și greutatea, cînd se menține constant grosimea suprafețelor. De aceea : 1) s-au desenat și tăiat din carton cu structură omogenă secțiunile orizontale limitate de cele 19 curbe de nivel ; 2) din același carton s-au desenat două dreptunghiuri (etalon) a căror suprafață s-a determinat cu ușurință, fiind figuri geometrice simple. Apoi, cu o balanță analitică (Meopta) s-au cântărit atît cartoanele celor 19 secțiuni cît și cele două dreptunghiuri, calculîndu-se echivalența greutateilor în suprafețe. Rezultatele determinărilor se redau în tabloul următor :

Denumirea supr.	Greutatea g	Observații
$S_1 + S_{19}$	6,1515	Dreptunghiul <i>a</i> ca și dreptunghiul <i>b</i> , la scara planului 1 : 10, reprezintă fiecare 3,840 mp (măsurătoarea s-a făcut pe hîrtia milimetrică a planului gropii).
$S_2 \dots + S_{18}$	117,8015	
dreptunghi <i>a</i>	11,2019	
dreptunghi <i>b</i>	11,2466	

$$\frac{S_1 + S_{19}}{2} = \frac{6,1515}{2} = 3,07575 \text{ g.}$$

$$\text{dreptunghi etalon (3,840 mp)} = \frac{11,2019 + 11,2466}{2} = 11,22425 \text{ g.}$$

Echivalența în mp este următoarea :

$$e = \frac{3,840}{11,22425} = 0,3421164$$

$$e \frac{S_1 + S_{19}}{2} = 0,3421164 \times 3,07575 = 1,0523 \text{ mp.}$$

$$e (S_2 + S_3 + \dots + S_{18}) = 0,3421164 \times 117,8015 = 40,3018 \text{ mp.}$$

²⁰ Prin înlocuirea elementelor determinate anterior (nota 17), se obține volumul căutat
i = 0,10 m.

Calculul volumului prin prima metodă :

$$V_g = 0,10 (1,0418 + 40,3505) = 4,139 \text{ mc.}$$

Calculul volumului prin metoda prin cântărire :

$$V_g = 0,10 (1,0523 + 40,3018) = 4,135 \text{ mc.}$$

Această metodă, mai simplă decît prima, e de preferat.

c) pentru mazăre cu greutate volumetrică de 750—840 kg/mc, 3 104—3 477 kg.

Adăugându-se și volumul porțiunii reconstituite²¹, groapa „de bucate” de la Vădastra putea înmagazina până la circa: 4 000 kg grâu; 2 800 kg ovăz; 4 000 kg mazăre.

După cum rezultă din documentele ce s-au păstrat și, mai cu seamă, din datele pe care săpăturile arheologice le oferă în număr tot mai mare, cîmpia Olteniei, ca și alte cîmpii din sudul țării, era bine populată în secolul al XIV-lea. Datorită mediului bio-geografic, optim pentru dezvoltarea agriculturii și creșterii vitelor — cele două bogății principale ale țării ce au permis spre sfîrșitul secolului o intensă circulație monetară²² — cît și pentru dezvoltarea legăturilor de comerț cu regiunile din dreapta Dunării²³ și cu regiuni mai îndepărtate, satele aveau viață lungă. În cîmpiile Dunării, unde agricultura avea tradiții de milenii, înflorirea economică se reflectă și în mulțimea gropilor „de bucate”, cunoscute pentru timpuri mai vechi prin săpăturile efectuate în ultimele două decenii la Capidava, Garvăn-Dinogetia, în așezări geto-dace²⁴.

În secolul al XIV-lea grîul din Țara Românească satisfăcea cerințele interne și, desigur, se și exporta²⁵ mai ales pe calea maritimă²⁶. Se cunoaște aprecierea făcută în 1335 de florentinul Balduin Pegolotti pentru grîul exportat prin Chilia care, în comparație cu grîul din Moldova exportat prin Cetatea Albă, „...costă tot un preț, cu toate că acel din Chilia este mai bun și se păstrează mai bine în timpul plutirii”²⁷.

Odată cu timpurile de liniște ale domniilor din secolul al XIV-lea, agricultura Țării Românești a luat extindere. Gropi „de bucate” cu același volum mare apar chiar în regiunea de munte; recent, Dinu Rosetti a semnalat pe cele de la Retevoești, în apropierea Curții de Argeș. Ca și sătenii, orașenii se ocupau cu agricultura²⁸. O dovadă? Privilegiul dat în 1392 cîmpulungenilor de Mihail Voievod, fiul lui Mircea cel Bătrîn, prin care aceștia erau scutiți de găleată (darea pe grîu). Numeroase mori, cunoscute în toată țara²⁹, sînt încă un indiciu pentru bogăția agricolă. În regiunile unde însă agricultura nu renta, rămînea pe primul plan creșterea vitelor. Așa se poate explica importul de grîne de la Brașov sau din alte părți (la care se referă documente mai tîrzii³⁰), făcut mai ales în ani cu recolte slabe.

²¹ Gitul gropii nu intră în calculul volumului, intrucît acesta se umplea cu pămînt spre a feri cerealele de aer și umiditate.

²² Cf. G. Zane, *Economia de schimb în Principatele Române*, București, 1930, p. 46.

²³ Cf. P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 63.

²⁴ Varro vorbește de „grînare” sub pămînt la traci (*De re rust.*, I, 57, iar Plinius cel Bătrîn, de utilitatea păstrării bucatelor în gropi, ca în Tracia (*Hist. Nat.*, XVIII, 73).

²⁵ N. Iorga, *Istoria Comerțului Românesc, epoca veche*, ed. II^a, București, 1937, p. 42—43.

²⁶ Nicolae Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, București, 1899, p. 47 și 49.

²⁷ Pegolotti, *Practica della Mercatura*, VIII, p. 25 apud Dr. J. Nistor, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV., XV. und XVI. Jahrhundert*, Gotha, 1911, p. 188; A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, III, ed. a III-a, p. 206—207.

²⁸ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 65.

²⁹ *Ibidem*, p. 86—87.

³⁰ Hurmuzaki, *Documente*, XV, 1, p. 75 (1470); p. 207 (1516).

Mai târziu, cînd Țările Române au devenit grînarul imperiului otoman și exportul de grîu ajunsese la maximum, gropile „de bucate” — așa cum apar în secolele XVII-XVIII chiar la Vădastra — nu se deosebeau prin nimic în ceea ce privește volumul de gropile din secolul al XIV-lea. Iar numărul mare al gropilor mai noi e proporțional cu numărul bordeielor-gospodării.

Cercetate tipologic pe suprafețe întinse, gropile „de bucate” pot duce la concluzii cu caracter cronologic și, în general, la o mai bună cunoaștere a ocupațiilor populației care le-a utilizat. Alături de alte „monumente” arheologice, gropile „de bucate” ilustrează un mic capitol al istoriei noastre economice. Fiind în strînsă legătură cu bordeiele³¹ și cu șanțurile de înconjur ale acestora, gropile „de bucate” au dispărut treptat ca și bordeiele — la Vădastra în primele trei decenii ale secolului nostru³².

Datorită metodelor de cercetare aplicate, groapa „de bucate” de la Vădastra oferă date noi pentru capitolul de istorie economică a Țării Românești din epoca lui Mircea cel Bătrîn, tinzînd să corecteze unele erori din diferite lucrări de istorie și economie.

CONTRIBUTION À L'ÉTUDE DES FOSSES « À GRAINS » DE L'ÉPOQUE DE MIRCEA LE VIEUX : UNE FOSSE DÉCOUVERTE À VĂDASTRA

RÉSUMÉ

Pendant des millénaires, les populations des plaines qui se trouvent au sud du pays ont eu comme principales occupations l'élevage et l'agriculture.

Les informations historiques concernant l'emmagasinage et la conservation des céréales sont peu nombreuses ; par contre, les fouilles archéologiques ont mis au jour d'innombrables fosses « à grains », de véritables granges souterraines, attestées à partir du Néolithique jusqu'au début de notre siècle.

Dans les fouilles qui ont été faites en 1959 sur *Dealul Cișmelei* (la Colline de la Fontaine) à Vădastra, on a découvert une fosse « à grains » de l'époque de Mircea le Vieux (fig. 1). La fosse s'est immédiatement détachée sous le sol labouré par sa couleur plus foncée et par le caractère de la terre de remblissage. Cette dernière est un mélange de terres et de matériaux archéologiques contemporains à la fosse, de même que de terres provenant des couches archéologiques plus anciennes et des couches situées à une plus grande profondeur.

La fosse a la forme d'un double tronc de cône légèrement irrégulier, avec sa haute embouchure (fig. 2), ressemblant beaucoup à une autre

³¹ Cf. B. P. Hasdeu, *Istoria critică a Romanilor*, I, 1, București, M.D. CCC.L.XXIII, p. 248—249.

³² Ultimul bordei, mărturie a bordeielor din trecut, a fost dărmat în 1950.

fosse du début du XVe siècle découverte à Coconi sur la rivière Mostiștea. Les parois, assez régulièrement creusées, n'ont pas été soumises au feu, ni enduites de terre glaise.

Pour déterminer le volume en vue de faire une estimation de la capacité d'emmagasiner, nous avons tout d'abord procédé à la reconstitution géométrique de la fosse. On a donc élaboré un plan sur lequel sont projetées une série de sections horizontales équidistantes, en utilisant les éléments des profils nord-sud et est-ouest (fig. 3 a-b), mesurés au moment où la fosse a été creusée. On a ensuite tracé les courbes de niveau, équidistantes à 10 cm. La partie supérieure de la fosse a été complétée par hypothèse.

La fosse ayant une forme irrégulière a été divisée en 18 volumes élémentaires, obtenus en sectionnant son volume par des plans horizontaux équidistants (fig. 4). En totalisant les volumes élémentaires, on a obtenu le volume de la fosse.

Pour déterminer les surfaces planes à contours courbes et irréguliers, on a utilisé deux méthodes : 1) la détermination au planimètre polaire et 2) la détermination par « pesage ». Ainsi, les calculs effectués par la première méthode indiquent pour la partie de la fosse « à grains » à contour précis, un volume de 4,139 mc et par la seconde méthode, 4,135 mc. En tenant compte aussi du volume de la partie reconstituée, la fosse pouvait contenir jusqu'à environ 4 000 kg de blé, 2 800 kg d'avoine et 4 000 kg de petits pois.

Dans les plaines du Danube, où la tradition agricole est millénaire, la prospérité économique se reflète aussi dans le grand nombre de fosses « à grains ». Au XIVe siècle, en Valachie, l'agriculture a pris de l'extension ; le blé suffisait pour les besoins internes et allait aussi à l'exportation. Dans les régions où l'agriculture ne rapportait pas, l'élevage était prédominant.

EXPLICATIONS DES FIGURES

Fig. 1. — *Vădastra*. Dealul Cișmelei (la Colline de la Fontaine) avec la Măgura Fetelor (le tumulus des Jeunes filles). Plan des fouilles archéologiques des années 1946, 1948, 1954, 1956—1961, effectuées sous la direction de M. Cornélius N. Mateescu. Levé topographique par M. Silviu Comănescu, ingénieur.

Fig. 2. — Fosse « à grains » vue en perspective.

Fig. 3, a-b. — Epure de la fosse « à grains » (sections verticales nord-sud, est-ouest et plan). On a dessiné les plans horizontaux et respectivement les courbes de niveau seulement figurées de 0,20 en 0,20 m, quoique les calculs aient été faits pour l'équidistance de 0,10 m.

Fig. 4. — Plans de niveau sectionnant la fosse « à grains ».